

Dramaturgul și criticii săi

1. *Cea mai tulburătoare* figură a dramaturgiei universale rămâne Molière. Acest actor și director de teatru, care a trebuit să devină regizor și autor pentru a da de lucru trupei și care a murit pe scenă, ca să nu se amîne spectacolul și ca să nu se piardă din buget 1200 de franci, zic, acest om de teatru total a fost unul dintre cei mai iubiți și mai detestați oameni din Paris. Firește, îl urau de moarte, mai ales, confrății. După ce a fost acuzat că s-a căsătorit cu propria sa fiică, după ce a fost închis pentru datorii și evacuat, de mai multe ori, de către prefectură, din câteva săli unde juca, presa îl lovea nemilos și permanent, prin cronicarii săi teatrali. Cel mai răsunător și mai strălucitor succes al carierei sale a fost *Școala nevestelor*, la care Ludovic al XIV-lea a ris ținându-se cu mîinile de burță. Reacția presei și a cronicarilor a fost de o violență fără precedent. Textul și spectacolul erau acuzate, mai ales, de imoralitate. Pînă aici, nimic nou și ieșit din comun. Reacția lui Molière este extraordinară. El a decis să polemizeze cu inamicii săi, nu răspunzîndu-le în presă sau pîlmuindu-i la cafenea. El a scris o piesă în care două personaje primesc vizita altor personaje, cu care birfese respectivul spectacol, unii fiind pentru, alții contra. Se face un rezumat a ceea ce s-a spus de bine și de rău despre piesă, autorul apărîndu-se cu vehemență împotriva acuzațiilor răuvoitoare. Inamicii i-au urmat exemplul și teatrul rival a montat o piesă în care Molière era din nou insultat. Marele autor a răspuns cu *Împrovizația de la Versailles*, în care își juca propriul său rol, apărîndu-se cu strălucire.

Dramaturgia românească cunoaște foarte puține polemici, de la Camil Petrescu încoace. Totuși, cu un an în urmă, două pene s-au încrușat cu violență: aceea a unui dramaturg cu aceea a unui critic. S-au spus destule, de o parte și de alta, fiind limpede că una dintre persoane era acuzată pe nedrept. Și, mă gîndeam, atunci: ar fi sublim ca autorii să răspundă acuzațiilor care li se aduc nu prin articole violente, ci prin opere noi, mai bune și mai convingătoare! Atunci ar merita ca polemicele să nu se sfîrșească niciodată, iar presa de specialitate să facă din ele un foc continuu. Nu cumva s-ar putea încropi o piesă

din tot ceea ce a scris Camil Petrescu împotriva criticilor și a directorilor de teatru?

E de gîndit...

2. *Un critic foarte tînăr*, care ne-a părăsit de foarte tînăr (dar nu pentru că ar fi fost secerat de vreo boală grea, ci pentru că, pur și simplu, „a rămas dincolo“) îmi face o vizită, cu zece ani în urmă, cînd de-abia scrisesem două piese și jumătate, și-mi face următoarea propunere inimaginabilă:

— Dom'le, zice, eu scriu acum un articol-fluviu, de peste zece pagini, în care fac un bilanț a tot ce s-a scris în ultimii zece ani în teatru. Dumitale ți-am găsit loc, cu *lertarea*, la capitolul despre teatrul psihologic. Te pun primul pe listă, adică șef de capitol. Dacă vrei, îi scot pe ceilalți și te las singur. Cu o condiție: aranjează-mi o cronică permanentă la un săptămînal. Și ai în fiecare lună un articol de bine. Ce zici?

— Dom'le, zic, poate glumești.

— Cum o să glumesc, dom'le? Dumneata nu vezi cum lucrează și cum au lucrat ai bătrîni? Geaba ești dramaturg, dacă nu ai un cronicar al tău, un țuțăr. Fă-mă omul dumitale, fii deștept.

Haimanaua de care vă vorbesc n-a devenit omul meu. L-a servit pe un prozator o lună, a trecut la altul încă o lună și pe urmă s-a dus la Paris, pe spezele unei mătuși. Acum vinde într-un magazin de modă pentru bărbați.

3. *Prima cronică teatrală* care s-a scris despre o piesă de-a mea a fost negativă și era înscălită de un bun prieten. Am fost stupefiat. Cum e posibil, îmi ziceam, ca la premieră să vină și să mă upe, după aia să ia parte la masa pe care le-am oferit-o actorilor, să mînince și să bea pe săturatele și apoi să mă înjure? Nu i-am vorbit cîteva luni, îmi făceam planul cum să-l lovesc, pe la spate, cu o cărămidă, cum să-l atac în presă etc. Într-o dimineață, mergînd în piață să cumpăr caș, dau cu el nas în nas și nu am cum să-l evit.

— Măi, îmi zice el, de ce ești supărat? Ce vină am eu că ai scris o piesă proastă? Crezi că dacă ți-o lăudam eu se făcea mai bună?

Din acea clipă, am luat două hotărâri esențiale pentru cariera mea de dramaturg: nu citesc nimic din ceea ce se scrie despre mine și sînt prieten cu toți cronicarii teatrali.

4. *Cu cîțiva ani în urmă*, reprezentînd interesele dramaturgilor într-un juriu care trebuia să acorde niște premii literare, aflu de la ceilalți colegi că se preconizează o derogare: să nu se mai acorde două premii pentru dramaturgie (neexistînd în domeniu opere importante), urmînd ca respectivul premiu să fie acordat fie poeziei, fie criticii literare. M-am opus vehement, ceea ce i-a scos din minți pe colegii de juriu.

— Dacă nu considerați că există două piese care să merite a fi premiate, atunci să acordăm acest premiu unui critic de teatru.

— Ești nebun? Voi vă văitați că nu aveți o critică de teatru serioasă și acum cereți un premiu pentru genul cel mai falimentar?!

Cum tocmai în anul respectiv apăruse o importantă carte de teatru, a unui important om de teatru, am propus-o. Din cinci-sprezece scriitori care se aflau în juriul respectiv, numai unul o citise, adică eu. Devenisem ridicol. Pusă la vot, cartea a întrunit doar trei opțiuni. Am cerut o pauză, m-am dus repede acasă și am adus cartea respectivă. Cu îngăduința unanimă, am făcut o scurtă prezentare a autorului și am citit din ea...

Premiul i-a fost, apoi, acordat în unanimitate...

5. *Un actor de provincie*, cu desăvîrșire mediocru și lipsit de orice perspective artistice și sociale, a făcut ce-a făcut și s-a căsătorit cu cronicara teatrală de la ziarul local, cea care lovise în el fără încetare de cîțiva ani. Actorul a așteptat pînă cînd cronicara-soție i-a născut doi copii, după care a început să o persecute sistematic și feroce. Legată pe viață de cei doi copii, aceasta nu îndrăznește să divorțeze sau să se plîngă cui ar fi trebuit. Tăcea. A izbucnit doar atunci cînd actorul mediocru trata cu colegii săi în felul următor:

— Dai o damigeană de vin? Aranjez cu nevastă-mea să ai cronică bună la spectacolul următor.

6. *Jignită violent* de către un dramaturg, o tînără cronicară dramatică s-a lăsat de meserie, ostentativ. Întrebîndu-l, mai tîrziu, pe dramaturg dacă nu are remușcări, acesta mi-a răspuns:

— Nu. Și-așa sînt prea multe femei în critica teatrală.

7. *Un autor dramatic* se căsătorește cu o regizoare. Fiul lor devine critic teatral și se căsătorește cu o actriță. Cine vrea să scrie comedia asta?

■ MARIUS
ROBESCU

Loc comun

Să zicem că merg la teatru cu oarecare folos numai de vreo douăzeci de ani, de cînd ochiul meu a început să descopere pe scenă o anumită ordine estetică. De cînd, cu alte cuvinte, am devenit un spectator disciplinat și conștient, iar nu un puști halucinant fizionomii și încăierări romantice. De cînd am descoperit relația — fundamentală — a teatrului cu realitatea. Pe atunci, îmi aduc bine aminte, se punea problema piesei românești contemporane. Erau încurajați dramaturgi noi, tineri, precum Paul Everac și Dan Tărăhîlă. Conștiința mea de adolescent înregistra și alte nume, adăugîndu-le celor consacrate prin manuale, prin emisiunile de radio etc. (Lovinescu, Baranga, Davidoglu, Lucia Demetrius). Cu toate acestea, problema piesei românești contemporane n-a încetat să existe; ea se pune fără întrerupere, de fiecare dată în mod diferit. De pildă, cu cîțiva ani în urmă, critica saluta fenomenul de convertire la genul dramatic a unor scriitori ce se afirmaseră mai înainte, strălucit, în alte genuri. O revitalizare a piesei originale se anunța iminentă. Într-o bună măsură, ea s-a și realizat, ar fi nedrept să nu recunoaștem, prin D. R. Popescu, Teodor Mazilu și alții. Toți... Am oroare de aserțiunile repetate la nesfîrșit, mă jignesc prin monotonic și lene. Însă, cum aș putea contrazice părerea care susține că, deocamdată, teatrul ce se scrie la noi nu este la nivelul poeziei sau al prozei? Sînt silit s-o admit. De ani de zile,